

FINANSOWANIE W OBIEKTACH PRZYRODNICZYCH UNESCO

Część 1

IOŚ-PIB

Instytut Ochrony Środowiska
Państwowy Instytut Badawczy

NFOŚiGW

AUTORZY:

dr Karolina Królikowska

Sfinansowano ze środków
Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej

Materiał został dofinansowany ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Za jego treść odpowiada wyłącznie Instytut Ochrony Środowiska-Państwowy Instytut Badawczy.

Instytut Ochrony Środowiska – Państwowy Instytut Badawczy

ul. Krucza 5/11D, 00-548 Warszawa

tel.: +48 22 37 50 525 (sekretariat)

puszcza@ios.edu.pl

<https://ios.edu.pl/bialowieza-forest/>

SPIS TREŚCI

WSTĘP	3
I. Zalecenia UNESCO odnośnie finansowania obiektów przyrodniczych z World Heritage List	5
II. Przegląd podejść dotyczących metodyki wykonania szacowania kosztów w planach w obiektach przyrodniczych UNESCO	8
III. Podsumowanie	15

WSTĘP

Celem niniejszego opracowania jest wstępna analiza finansowych aspektów funkcjonowania przyrodniczych obiektów światowego dziedzictwa UNESCO. W tym celu dokonano przeglądu obiektów przyrodniczych z UNESCO World Heritage List w zakresie posiadanej przez nie dokumentacji¹. Na tej podstawie wybrano obiekty przyrodnicze posiadające Plany Zarządzania (*management plans*). Należy podkreślić, że większość obiektów takich planów nie posiada, a ich aktualna dokumentacja sprowadza się do raportów okresowych (*periodic reporting*) oraz raportów na temat stanu ochrony (*state of conservation reports*). Plany Zarządzania (PZ) dostępne w języku angielskim zostały przeanalizowane pod kątem zawartych w nich informacji na temat finansowania². Na tej podstawie wybrano pięć obiektów przyrodniczych, które zostały poddane szczegółowej analizie w kontekście szacowania kosztów i finansowania. W większości PZ brakuje informacji na temat finansowania lub jest ona bardzo ogólna. Do dalszych analiz wybrano zatem te PZ, gdzie zostały określone jakiegokolwiek kwoty finansowania założonych działań. Ponadto na podstawie przeglądu dostępnych danych i ustaleń z Zamawiającym wybrano dodatkowe źródła informacji do dalszych analiz w drugim etapie prac.

Lista obszarów, których plany zarządzania zostały przeanalizowane:

1. Virgin Komi Forests, Rosja
2. Upper Svaneti, Gruzja
3. Ilulissat Icefjord, Dania
4. Lena Pillars Nature Park, Rosja
5. Beech primeval forests of the Carpathians, Europa
6. Curonian Spit, Litwa/Rosja
7. Rice Terraces of the Philippine Cordilleras, Filipiny
8. Dorset and East Devon Coast, UK
9. Gough and Inaccessible Islands, UK
10. Joggins Fossil Cliffs, Kanada
11. English Lake District, UK

¹ <https://whc.unesco.org/en/interactive-map/>

² https://whc.unesco.org/en/documents/?action=list&category=management_plans

12. Sichuan Giant Panda Sanctuaries - Wolong, Mt Siguniang and Jiajin Mountains, Chiny
13. Central Sikhote-Alin, Rosja
14. Natural System of Wrangel Island Reserve, Rosja
15. Vatnajökull National Park, Islandia
16. Phoenix Islands Protected Area, Kiribati
17. Wet Tropics of Queensland, Australia

Lista 5 obszarów, które zostały poddane szczegółowej analizie w kontekście szacowania kosztów i finansowania:

1. Virgin Komi Forests, Rosja
2. Sichuan Giant Panda Sanctuary, Chiny
3. Ilulissat Icefjord, Dania
4. Lena Pillars Nature Park, Rosja
5. Natural System of Wrangel Island Reserve, Rosja

I. Zalecenia UNESCO odnośnie finansowania obiektów przyrodniczych z World Heritage List

Wskazówki na temat finansowania obiektów światowego dziedzictwa znajdują się w wydany w serii Resource Manual poradniku Managing Natural World Heritage³. Źródła wsparcia finansowego pochodzą od państwa, darczyńców, funduszy powierniczych lub bezpośrednio od zwiedzających, a często wykorzystywana jest mieszanka wszystkich źródeł. Natomiast finansowanie oparte na projektach zwykle nie jest stabilne. Sporządzenie i wdrożenie planu zrównoważonego finansowania jest więc ważnym elementem zarządzania obiektem. W poradniku wskazano na powody problemów z pokryciem kosztów zarządzania światowym dziedzictwem, gdyż wiele obiektów ma trudności z osiągnięciem stabilności finansowej. Są one następujące:

- Rządowe alokacje budżetowe, które są poniżej szacunkowych potrzeb.
- Prawodawcze, polityczne lub instytucjonalne ograniczenia dla innowacji i opłacalnych działań, z powodu słabej integracji obszarów chronionych z krajową polityką rozwoju.
- Menedżerowie, którzy są źle wyposażeni i słabo zmotywowani do dywersyfikacji źródeł finansowania i często pracują bez strategicznych planów finansowych lub nawet planów zarządzania.
- Ograniczona wiedza techniczna w zakresie badania, oceny, formułowania i wdrażania nowych mechanizmów w celu poprawy finansowania obszarów chronionych⁴.

Planowanie finansowe to definiowanie kosztów i określania sposobów ich pokrycia. Większość środków finansowych przeznaczonych na Światowe Dziedzictwo to tradycyjne mechanizmy finansowania, takie jak budżety rządowe lub finansowanie projektów z pomocy dwustronnej i wielostronnej, turystyka oraz wkład organizacji pozarządowych i fundacji charytatywnych, Czynniki ważne dla zapewnienia stabilności finansowej obszarów chronionych zostały określone przez IUCN⁵:

- Zbudowanie zróżnicowanego portfela finansowania w celu zminimalizowania ryzyka i fluktuacji finansowania, gdyż większość źródeł finansowania może być niepewna lub podlegać wahaniom.

³ Managing Natural World Heritage, UNESCO / ICCROM / ICOMOS / IUCN, 2012

⁴ j.w.

⁵ j.w.

Połączenie różnych źródeł finansowania jest kluczowym elementem długoterminowej trwałości finansowej⁶.

- Poprawa skuteczności administracji finansowej w celu zapewnienia, że fundusze są przydzielane i wydawane w sposób, który wspiera potrzeby Światowego Dziedzictwa i cele ochrony. Pomocne w tym może być opracowanie planów biznesowych.

- Kompleksowe spojrzenie na koszty, które uwzględnia pełen zakres kosztów, również zewnętrznych, w tym zapewnienie, że:

a) ponoszący koszty związane z obiektem światowego dziedzictwa, są uznani i dostają stosowne rekompensaty,

b) korzystający z obiektu światowego dziedzictwa, wnoszą uczciwy wkład w jego utrzymanie.

Planowanie finansowe tradycyjnie koncentrowało się na pokryciu bezpośrednio kosztów operacyjnych i kosztów zarządzania, jak finansowanie wynagrodzeń, infrastruktury, sprzętu i utrzymania. Koszty pośrednie i koszty utraconych korzyści są jednak często znaczące i są ponoszone przez wiele grup, w tym lokalnych właścicieli gruntów i użytkowników zasobów, jak również przez przedsiębiorstwa publiczne i prywatne w danym miejscu. Aby obszar chroniony był rzeczywiście zrównoważony pod względem ekonomicznym, należy pokryć wszystkie te koszty pośrednie i koszty utraconych korzyści i zapewnić rekompensaty tym, którzy je ponoszą.

- Należy przeprowadzić analizę finansowego oddziaływania działań proponowanych w ramach planu zarządzania w okresie, w którym on funkcjonuje. Może to być pomocny "reality check" planów, prowadzący do bardziej racjonalnego podejścia lub wydłużenie czasu realizacji, jak również może stanowić argument na rzecz inwestycji.

- Zrozumienie korzyści wynikających z obszaru chronionego. Rosnące wysiłki zmierzające do ilościowego określenia wielu korzyści, które płyną z obszarów chronionych, spowodowały, że niektóre kraje zwiększyły wsparcie dla ochrony przyrody.

- Stworzenie sprzyjających ram finansowych i gospodarczych. Czynniki zewnętrzne, które wpływają na możliwości finansowania ochrony przyrody i jej status finansowy obejmują sytuację, kiedy dotacje publiczne mogą sprawić, iż działania niszczące różnorodność biologiczną lub szkodliwe dla środowiska są bardziej opłacalne niż działania zgodne z praktyką ochrony przyrody. Ponadto wartość obiektu światowego dziedzictwa jest często znacznie zaniżona lub w ogóle nie jest wyceniana przez rynek.

⁶ Przykładowo ruch turystyczny w parkach narodowych może ulec zmniejszeniu w skutek konfliktów zbrojnych lub epidemii.

- Budowanie zdolności do wykorzystania narzędzi i mechanizmów finansowych, takich jak planowanie biznesowe, które pozwala a) ocenić swój personel i zasoby oraz zapewnić, że są one wykorzystywane w najlepszy możliwy sposób, b) zidentyfikować i "sprzedać" wartości danego miejsca turystom i fundatorom, c) nauczyć się języka sektora biznesowego, d) pomóc w szeregu działań skoncentrowanych na biznesie.

W ramach projektu The Shell Foundation - UNESCO/World Heritage opracowano zestaw narzędzi do planowania biznesowego dla obiektów przyrodniczych. Zestaw narzędzi jest skierowany do użytkowników bez wiedzy i doświadczenia biznesowego i skonstruowany tak, aby umożliwić zarządcom obiektów Światowego Dziedzictwa stopniowe budowanie planu biznesowego, wdrażanie elementów, które są im najpilniej potrzebne (zgodnie z ograniczeniami czasowymi i kosztowymi). Jest on przedstawiony w ośmiu odrębnych częściach, zgodnych ze strukturą standardowego biznesplanu: Analiza instytucjonalna, Analiza rynku, Plan marketingowy, Plan operacyjny, Zasoby ludzkie, Analiza ryzyka, Plan finansowy, Plan działania. Narzędzie dostępne jest na stronie w formie pdf: <https://whc.unesco.org/en/businessplanningtoolkit/>⁷

⁷ Business Planning for World Heritage Site Managers - a Toolkit

II. Przegląd podejść dotyczących metodyki wykonania szacowania kosztów w planach w obiektach przyrodniczych UNESCO

II.1 Virgin Komi Forests, Rosja

Plan Zarządzania (PZ) dla obiektu Virgin Komi Forests w Rosji jest jednym z najbardziej szczegółowo dopracowanych pod kątem finansowania. PZ został opracowany i skorygowany w wyniku szeregu konsultacji ze specjalistami i mieszkańcami, a także dyskusji i spotkań roboczych w okresie od lutego 2017 r. do listopada 2017 r. Środki finansowe niezbędne do realizacji PZ są określone i uzasadnione na podstawie analizy finansowej wykonanej z pomocą specjalnego narzędzia planowania dla krajowych obszarów chronionych Federacji Rosyjskiej, jakim są biznesplany. Są to biznesplany dla obszarów chronionych, które weszły w skład obiektu UNESCO: biznesplan Parku Narodowego Yugyd Va z 2012, biznesplan Rezerwatu Pechora-Ilych z 2011, biznesplan Sanktuarium Dzikich Zwierząt "Uninsky" z 2015. Dokumenty zostały przygotowane w ramach projektu United Nations Development Program/Global Environment Facility dla Specjalnie Chronionych Terytoriów Naturalnych Republiki Komi (projekt był realizowany w latach 2009-2015). Biznesplan jest opracowywany jako instrument finansowania działań uwzględnionych przez Plan Zarządzania. PZ określa zadania i koszty ich realizacji, natomiast biznesplan określa priorytety działań, mechanizmy ich finansowania, sposoby pozyskiwania środków i oszczędzania kosztów. Narzędzie to pozwoliło na opracowanie różnych scenariuszy zarządzania obszarami chronionymi, w zależności od tego, czy luka finansowa w przyszłości wzrośnie, zmniejszy się, czy też finansowanie pozostanie na stałym poziomie. Przykładowo całkowity deficyt budżetowy scenariusza podstawowego (w którym stan środowiska naturalnego obszaru nie ulega pogorszeniu) szacowany jest na ponad 25 mln rubli rocznie na realizację priorytetowych programów ochrony i restytucji. Z powodu niedofinansowania administracja przewiduje pozyskiwanie inwestycji zewnętrznych i funduszy od darczyńców⁸.

W PZ znajdują się wyniki badań ankietowych na turystach, które pozwoliły ocenić zapotrzebowanie na usługi i infrastrukturę turystyczną oraz chęć płacenia za korzystanie z obszaru (*willingness to pay*). Odwiedzającym zaproponowano dwa rodzaje kwestionariuszy, z których jeden pokazywał zapotrzebowanie odwiedzających na usługi parku i gotowość do płacenia za nie, drugi rodzaj

⁸ MANAGEMENT PLAN for Virgin Komi Forests UNESCO World Natural Heritage Site 2017 – 2031, Vuktyl-Yaksha-Sytktyvkar, 2017

kwestionariuszy miał na celu poznanie motywacji turysty, który odwiedził park, do odwiedzenia (jakichkolwiek) obszarów przyrodniczych. Drugi typ kwestionariuszy pozwolił dowiedzieć się, jakie rodzaje aktywności na świeżym powietrzu są preferowane przez turystów, aby ocenić potencjalne zagrożenie dla jego zasobów i określić potencjalne usługi oferowane przez obszary chronione. W sumie wypełniono 81 ankiet, z których 35 dotyczyło wymagań turystów, a 46 motywacji do odwiedzania (jakichkolwiek) obszarów przyrodniczych. W odniesieniu do kwestii finansowych najciekawsza jest sekcja kwestionariusza „Polityka cenowa a oczekiwania turystów”. Wyniki tych badań przedstawiono w Załączniku 1.

Szereg programów parku ma na celu zmniejszenie szkód dla przyrody wynikających z turystycznej eksploatacji jego terytorium poprzez rozwój usług, co zwiększa przepustowość szlaków i odpowiednio zwiększa dochody parku. Rozwój kempingów turystycznych i sektora usług nie stoi w sprzeczności z celami ochrony przyrody dzięki koncentracji turystów w przygotowanych miejscach, co pozwala na zwiększenie ich przepływu bez zwiększania szkód w środowisku i oferowanie nowych rodzajów płatnych usług.

Inwestycje w program rozwoju turystyki w parku narodowym obejmują:

- a) Opracowanie produktów turystycznych z udziałem zainteresowanych stron, w tym badania, opisy i ulepszenia szlaków (bez obiektów noclegowych)
- b) Rozwój infrastruktury i sektora usług (w tym obiektów noclegowych)
- c) Konserwacja maszyn i ciągników
- d) Urządzenia służące bezpieczeństwu i ochronie turystów
- e) Produkty pamiątkowe z parku, przewodniki
- f) Pomoc w rozwoju małych podmiotów gospodarczych w zakresie turystyki i usług w parku i okolicy
- g) Szkolenia z zakresu turystyki i usług pokrewnych, konferencje, szkolenia dla przewodników
- h) Konsultacje prawne i biznesowe dla małych turystycznych podmiotów gospodarczych oraz inne usługi
- i) Dotacje dla małych podmiotów gospodarczych (w dziedzinie turystyki i usług pokrewnych)
- j) Pomoc w promocji wspólnych towarów i usług małych podmiotów gospodarczych i parku

Źródła finansowania to budżety federalne, regionalne i lokalne, biznes, sponsorzy oraz działalność gospodarcza⁹.

W załącznikach do Planu Zarządzania przedstawiono szczegółowe dane na temat jego implementacji oraz finansowania. W jednej z tabel przedstawiono plan miejscowych programów długookresowych mających na celu włączenie obiektu do gospodarki powiatów, dostosowania działań miejscowej ludności do ograniczeń obszarów szczególnie chronionych, zachowania tradycji kulturowych i zmniejszenia wydatków na obszary szczególnie chronione (Załącznik 2). Koszty poszczególnych programów rozpisano do roku 2031. Ponadto osobno dokonano szybkiej oceny kosztów długofalowych programów rozwojowych dla rezerwatu przyrody Pechora-Ilych. W Załączniku 3, jako studium przypadku przedstawiono szczegółowo jeden z tych projektów, a mianowicie Fermę Łosi. W Planie Zarządzania podano źródła finansowania działań na obszarach chronionych oraz rzeczywiste wydatki na każde działanie. Średnie wartości kosztów prac zostały wykorzystane do obliczenia zapotrzebowania na środki na funkcjonowanie obiektu. Wartości szacunkowe zostały obliczone przy użyciu oficjalnie opublikowanych wskaźników cen w Republice Komi, które były zbliżone do parametrów cenowych usług przygotowanych dla parku narodowego i rezerwatu. Dane przedstawiono dla poszczególnych działań ze wskazaniem jednostki wyceny, kosztów na jednostkę wyceny oraz kosztów ogółem (Załącznik 4).

II.2 Sichuan Giant Panda Sanctuary, Chiny

W Planie Zarządzania określono niezbędne zasoby finansowe i ich źródła na ogólnym poziomie. Ze względu na zróżnicowaną własność i źródła funduszy trudno określić w tym przypadku dokładne kwoty. Chiny rozpoczęły Great Western Development Program, z którego będą finansowane inwestycje w zachodnich prowincjach w zakresie transportu, turystyki, infrastruktury, alternatywnych metod gospodarowania, czy zalesiania. Odtwarzanie siedlisk pandy wielkiej jest też finansowane przez instytucje państwowe związane z leśnictwem. Przewidywany budżet jest przedstawiony w zbiorczej tabeli, w której znajdują się takie pozycje jak:

- a) Odtworzenie siedlisk i korytarzy ekologicznych – 580 mln yuanów – bieżące programy narodowe
- b) Edukacja – 30 mln yuanów – rząd prowincji
- c) Ekoturystyka – 33,7 mln yuanów – samorząd lokalny i prywatni inwestorzy¹⁰

⁹ j.w.

W Planie Zarządzania nie zamieszczono informacji na temat metod szacowania kosztów.

II.3 Ilulissat Icefjord, Dania

Plan zarządzania został przygotowany przez Agencję Przyrody i Środowiska, która jest odpowiedzialna za zarządzanie Obszarami Światowego Dziedzictwa na poziomie krajowym. Opracowanie Planu Zarządzania zostało przygotowane w ścisłej współpracy z gminą Avannaata. Elementy Planu Zarządzania zostały przedyskutowane z odpowiednimi podmiotami, a mieszkańcy Ilulissat będą na bieżąco angażowani w funkcjonowanie obiektu Światowego Dziedzictwa. Plan zarządzania opisuje organizację procesu zarządzania oraz działania, które będą zrealizowane w ciągu najbliższych kilku lat. W PZ znajduje się rozdział **Zasoby finansowe i implementacja**. Część dotycząca finansów jest dość krótka, niemniej dość precyzyjnie wskazano w niej odpowiedzialność poszczególnych podmiotów za finansowanie konkretnych działań.

„Według UNESCO, ochrona obszarów światowego dziedzictwa jest zadaniem międzynarodowym, ale w praktyce tylko kraje rozwijające się mogą uzyskać bezpośrednią pomoc finansową na działania ochronne. Stąd na ramy finansowe przyszłego zarządzania, w tym zachowanie i optymalizację walorów Obszaru, składają się fundusze samorządu terytorialnego, Avannaata Kommunia oraz Heritage Agency of Denmark. W praktyce oznacza to, że ramy finansowe dla ochrony i zarządzania Ilulissat Icefjord opierają się na stosunkowo niewielkiej liczbie mieszkańców oraz na dotacji z Danii. Przewidywany budżet został przedstawiony poniżej. Avannaata Kommunia płaci za:

- wynagrodzenie dla Strażnika Obiektu UNESCO,
- wynagrodzenie dla Strażnika Parku,
- koszty utrzymania ścieżek,
- różne wydatki operacyjne,
- koszty podróży pracowników w związku z posiedzeniami,
- przedłużenie kładki w Sermermiut (obszar archeologiczny), w razie potrzeby.

Ministerstwo Przyrody i Środowiska płaci za:

- administratora z wyższym wykształceniem do zarządzania Obszarem Światowego Dziedzictwa,

¹⁰ The World Heritage Sichuan Giant Panda Sanctuary, Overall Management Plan, The People's Government of Sichuan Province

- koszty podróży pracowników w związku ze spotkaniami.

Agencja Kultury i Pałaców płaci za:

- pracę Agencji na rzecz Ilulissat Icefjord o równowartości dwóch tygodni,
- koszty podróży personelu w związku z posiedzeniami”.

W planie implementacji określono podmioty odpowiedzialne za finansowanie działań, ale bez podawania kwot, np.:

- a) Ocena warunków dla lotów turystycznych, w tym częstotliwość lotów – gminny budżet operacyjny
- b) Budowa centrum Icefjordu – dotacja z Danii¹¹

W Planie Zarządzania nie zamieszczono informacji na temat metod szacowania kosztów.

II.4 Lena Pillars Nature Park, Rosja

W Planie Zarządzania znajduje się Plan Rozwoju (Development Program) o charakterze strategicznym rozpisany na tematyczne programy wraz z działaniami określonymi, jako zadania zarządzania. Do działań w formie tabelarycznej przypisane są na bardzo ogólnym poziomie kwoty i źródła finansowania np.:

- a) Centrum dla zwiedzających Estuarium rzeki Marbadai 26344 RUB z budżetu republiki,
- b) Program rozwoju edukacji ekologicznej, 7 mln RUB z programu promocji Lena Pillars Nature Park, 35 mln RUB z programów celowych Ministerstwa Turystyki.

W postaci załącznika została zamieszczona tabela z budżetem rozpisany na lata 2017-2021 w podziale na następujące pozycje a) wynagrodzenia, b) media (woda, prąd), c) koszty delegacji, d) komunikacja, e) wynajem i utrzymanie nieruchomości, f) inne wydatki¹². W Planie Zarządzania nie zamieszczono informacji na temat metod szacowania kosztów.

II.5 Natural System of Wrangel Island Reserve, Rosja

Zestaw dokumentów dla obiektu, w tym przegląd analityczny, analizę SWOT działalności rezerwatu, dokument z wnioskami wynikającymi z analizy oraz plan zarządzania i rozwoju na najbliższe pięć lat, 2020-2024 r. przygotowano na podstawie przeprowadzonych analiz, konsultacji ze specjalistami

¹¹ Management Plan for Ilulissat Icefjord 2018 – 2020

¹² Management Plan of the Lena Pillars Nature Park for 2017-2021, Yakutsk, 2016

i zaproszonymi ekspertami, rozmów z pracownikami rezerwatu oraz wyników prac terenowych na Wyspie Wrangla. W Planie Zarządzania znajduje się Program ochrony i odtwarzania różnorodności przyrodniczej z wyszczególnionymi zadaniami bez szczegółowej ich wyceny. W części dotyczącej implementacji Programu znajduje się fragment na temat finansowania, który ogólnie określa źródła funduszy.

„Biorąc pod uwagę sytuację ekonomiczną w Rosji oraz fakt, że rezerwat przyrody stale zwiększa zakres swojej działalności, oczywistym jest, że musimy szukać wsparcia finansowego na pokrycie kosztów ochrony przyrody i innych działań.

Budżet federalny. 95% bieżących wydatków rezerwatu przyrody idzie na wynagrodzenie pracowników z dodatkami. Konieczne jest podniesienie wynagrodzenia do 50%, aby zatrudnić i włączyć nowych pracowników.

Dotacje. Z naszego doświadczenia wynika, że wnioski o dotacje przynoszą zadowalające rezultaty. Konieczne jest przygotowanie projektów wniosków interesujących dla organizacji grantodawczych i stworzenie bazy danych takich projektów, aby móc w porę złożyć wnioski.

Działalność charytatywna. Darowizny od organizacji, firm i indywidualnych sympatyków stanowią bardzo małą część budżetu rezerwatu; przypadki wsparcia są rzadkie.

Przychody z turystyki. Pomyślny rozwój działalności turystycznej na terenie rezerwatu przyrody może w przyszłości stać się głównym i jedynym źródłem przychodów. Źródła przychodów mogą być różne: wynajem infrastruktury i transportu, opłaty za wstęp, opłaty dla grup turystycznych, opłaty za wycieczki fotograficzne i kręcenie filmów na terenie rezerwatu, licencje i opłaty od firm organizujących wycieczki turystyczne na teren rezerwatu. Rezerwat przyrody pracuje obecnie nad programem rozwoju turystyki i poprawy infrastruktury.

Przychody z działalności naukowej. Rezerwat przyrody posiada unikalne zasoby naturalne i duże doświadczenie w działalności naukowej. Opracowanie wspólnych programów badania i monitorowania kompleksów i obiektów przyrodniczych, szczególnie teraz, w kontekście zmian klimatycznych, może stanowić znaczący wkład w ogólne finansowanie rezerwatu przyrody”¹³.

W części dotyczącej finansowania znajduje się tabela z kwotami niezbędnego rocznego budżetowania na lata 2020-2024 (suma na rok), ale bez wyjaśnienia, na jakiej podstawie te kwoty oszacowano.

¹³Federal State Budget Institution, Wrangel Island State Nature Reserve, MEDIUM-TERM MANAGEMENT AND DEVELOPMENT PLAN OF FEDERAL STATE BUDGET INSTITUTION WRANGEL ISLAND STATE NATURE RESERVE 2020-2024 A short version. Moscow 2019

Kwoty te wahają się od ok. 55000 do 91000 rubli. W Planie Zarządzania nie zamieszczono informacji na temat metod szacowania kosztów.

III. Podsumowanie

W dostępnych Planach zarządzania nie ma informacji wystarczającej do oceny podejść do metod szacowania kosztów. Podane tam kwoty są zwykle sumaryczne i nie jest jasne, z czego wynikają. Na tym etapie można sformułować kilka wstępnych zaleceń odnośnie dostępnych możliwości szacowania kosztów:

- a) Opieranie się na istniejących planach ochrony i budżetach obszarów chronionych wchodzących w zakres obiektu UNESCO np. parków narodowych, parków krajobrazowych i obszarów Natura 2000.
- b) Konsultacje z interesariuszami w zakresie planowanych wydatków oraz realnych wydatków na podobne działania w ubiegłych latach.
- c) Badanie ruchu turystycznego, w tym zapotrzebowania na usługi i infrastrukturę turystyczną.
- d) Adaptacja cen z aktualnie realizowanych projektów infrastrukturalnych, dostępnych cenników usług oraz rozpoznania lokalnego rynku np. koszt osobogodziny pracy, cena produkcji egzemplarza produktu, koszt organizacji imprezy (np. wynajęcia sali i cateringu na daną liczbę osób), koszt skoszenia hektara łąki lub oczyszczenia hektara lasu ze śmieci.
- e) Zapoznanie się z narzędziem do tworzenia planów biznesowych dla obiektów UNESCO "Business Planning for Natural World Heritage Sites - A Toolkit".
- f) Prośba do zarządzających obiektami UNESCO o dodatkowe informacje i dokumentację (np. biznesplany, szczegółowe budżety).

IV. Załączniki

Załącznik 1

„Polityka cenowa a oczekiwania turystów” – tłumaczenie fragmentu raportu z badań w Planie Zarządzania Virgin Komi Forests¹⁴

Na pytanie dotyczące kwoty, jaką turysta jest skłonny zapłacić za usługi parkowe, większość respondentów określiła kwotę od 1 000 do 2 000 rubli, jednak odpowiedź na pytanie dotyczące chęci zapłacenia za odrębne (określone) usługi wskazuje na potencjał rozwoju usług, na które jest wysokie zapotrzebowanie. Można przypuszczać, że przez "usługi parkowe" odwiedzający rozumiał co innego, i aby zapewnić, że odwiedzający jest świadomy struktury swoich wydatków na zwiedzanie, konieczne jest ulepszenie informacyjnego komponentu produktu turystycznego. Na przykład mogą to być zasoby internetowe do wyboru trasy przez samych turystów ze szczegółowym planem i opisem usług w miejscach postoju oraz cenami usług w każdym miejscu postoju. Ponadto sensowne jest dodanie do programu funkcji realizacji dokumentów płatniczych dla wygody zwiedzających i oszczędności kosztów tworzenia wycieczek po Specjalnych Obszarach Przyrodniczych. W celu zróżnicowania płatności należy zaoferować kilka możliwości płatności (karty plastikowe itp.). Będzie to psychologicznie wspierać gotowość odwiedzającego do płacenia więcej poprzez wybór większej ilości usług, w tym przewodników, interaktywnych aplikacji i innych dóbr parku. Turystów poproszono też o oszacowanie swoich wydatków na wizytę w parku w podziale na transport, usługi parkowe, jedzenie, pamiątki, inne.

¹⁴ MANAGEMENT PLAN for Virgin Komi Forests UNESCO World Natural Heritage Site 2017 – 2031, Vuktyl-Yaksha-Syktvykar, 2017

Tabela 1 Gotowość odwiedzającego do zapłacenia za określony rodzaj usług

Gotowość odwiedzającego do płacenia za usługi parku narodowego.	Miara. jednostka	Ruble za sztukę, średnio	Liczba odpowiedzi, (popularność usługi)
Miejsca noclegowe (obozy, schroniska)	1 dzień/osobę	719.4	23
Łażnia	1 usługa/osoba	592.9	21
Licencja na wędkowanie	1 jednostka zwierzęca	196.1	15
Udogodnienia w obozach (zaopatrzenie w wodę i prąd, systemy odwadniające) chęć zapłacenia dodatkowo	1 dzień/osobę	394.4	9
Eskorta przez przewodników	1 dzień	2,600	5
Miejsca postoju, w tym drewno na opał	1 dzień	275	4
Usługi przewodników turystycznych	1 wycieczka z przewodnikiem	750	2
Usługi związane z łodziami motorowymi	1 dzień	2,000	1
Usługi związane ze skuterem śnieżnym	1 godzina	150	1

Na podstawie badań określono też zapotrzebowanie na nową infrastrukturę turystyczną. Szacowanie zasobów na budowę i utrzymanie infrastruktury terenowej przeprowadza się na podstawie rzeczywistych kosztów ponoszonych przez administrację obszarów chronionych, a także projektów budowy infrastruktury na terenie obiektu na okres od 2013 do 2015 roku z wykorzystaniem wskaźnika cen. Kalkulację zapotrzebowania na zasoby niezbędne do budowy infrastruktury na terenie przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 2 Przykładowa ocena zapotrzebowania na zasoby - budowa brakującej infrastruktury oraz jej utrzymanie

Działanie	Ilość, jednostki	Cena za jednostkę, tys. rubli	Koszt całkowity, tys. rubli
Budowa: schronów, kordonów, hoteli, bloków mieszkalnych	18	2,200	39,600
Budowa: łaźnie lub prysznice (1 łaźnia = 3 prysznice)	14	800	11,200
Budowa parkingów dla samochodów osobowych	2	526.3	1052.6
Budowa punktów widokowych	1	41.1	41.1

Utrzymanie schronów, w tym drewno opałowe 10 metrów sześciennych rocznie	129	25	3,225
Utrzymanie łąźni (łącznie z drewnem opałowym liczącym 10 metrów sześciennych)	54	10	540
Rampy do wody i ścieżki, konserwacja (naprawa)	70	0.2	14
Zaopatrzenie miejsc postoju w drewno opałowe (licząc 5 metrów sześciennych za miejsce postoju) oraz sprzętanie linii i terenów przeciwpożarowych (licząc 100 metrów)	162	0.254	41.148
Utrzymanie i naprawa miejsc na namioty	113	2	226
Naprawa i odnawianie banerów i znaków kierunkowych	165	1	165
Sprzątanie koszy na śmieci i usuwanie odpadów	133	0.53	70.49
SUMA

Załącznik 2

Plany długookresowe w Planie Zarządzania Virgin Komi Forests, których koszty szczegółowo rozpisano do 2031 roku¹⁵

1. Zarządzanie: zwiększanie inwestycji w zrównoważone zarządzanie przyrodą
2. Zarządzanie: uregulowanie zarządzania przyrodą w strefie buforowej
3. Ochrona przyrody: innowacyjna technologia kontroli pożarów lasów
4. Poprawa bezpieczeństwa: reorganizacja służby kordonowej: obserwacja i ogólne wykorzystanie infrastruktury
5. Poprawa bezpieczeństwa: tworzenie stref ochronnych, stref pomocy, wsparcie metodyczne i monitoring
6. Poprawa bezpieczeństwa: infrastruktura bezpieczeństwa strefy buforowej
7. Badania: zrównoważone zarządzanie przyrodą w systemie strefy buforowej testowanie - projektowanie - inwestycje - monitoring - utrzymanie
8. Monitoring środowiska: szkoły leśne, obozy dla dzieci: "polarny Artek"; "obóz w tajdze"
9. Edukacja ekologiczna: tworzenie muzeów: sekwencje wideo, wystawy interaktywne "mobilne muzeum"
10. Edukacja ekologiczna: interaktywne przewodniki dla osób niepełnosprawnych
11. Edukacja ekologiczna: Dotacje dla osób na produkcję pamiątek i wyrobów praktycznych oraz upominków
12. Turystyka: farma łosi - rotacja pastwisk i produkty turystyczne
13. Turystyka: inwestycje w infrastrukturę turystyczną - rezerwat przyrody oraz Turystyka: inwestycje w infrastrukturę turystyczną - park
14. Rekultywacja przyrody: odtworzenie środowiska naturalnego oraz zespołów (obiektów) historyczno-kulturowych, obiektów i zbiorów ewidencyjnych
15. Odnowa przyrody: Program gospodarki odpadami: odpłatność za wywóz odpadów, system selektywnej zbiórki, punkty zbiórki odpadów komunalnych na końcu tras

¹⁵ MANAGEMENT PLAN for Virgin Komi Forests UNESCO World Natural Heritage Site 2017 – 2031, Vuktyl-Yaksha-Syktvykar, 2017

16. Zachowanie tradycyjnej gospodarki przyrodniczej: wsparcie naukowe i metodyczne gospodarki przyrodniczej: publikacja wytycznych
17. Zachowanie tradycyjnego zarządzania przyrodą: wsparcie finansowe, inwestycje i współpraca
18. Zachowanie tradycyjnego zarządzania przyrodą: wspieranie inicjatyw ludności lokalnej (rolnictwo, zbieranie i przetwarzanie dzikich roślin, współpraca i sprzedaż)
19. Zachowanie tradycyjnego zarządzania przyrodą: działalność szkótek roślin z czerwonej księgi, przetwarzanie produktów, sprzedaż
20. Zachowanie tradycyjnego zarządzania przyrodą: inwestycje na terenach modelowych w celu zachowania i pokazania tradycji odwiedzającym.
21. Konserwacja przejazdów maszyn i ciągników

Załącznik 3

Rozwój Fermy Łosi – tłumaczenie fragmentu Planu Zarządzania¹⁶

Ferma łosi w Rezerwacie Przyrody "Peczora-Ilych" jest pierwszą na świecie fermą, w której udomowiono łosie. W okresie jej działalności od daty oficjalnego zatwierdzenia w 1949 roku udało się rozwiązać problem udomowienia łosi, opracować i udoskonalić technologię hodowli i utrzymania, stworzyć podstawy selekcji. Na bazie fermy odkryto i wyjaśniono wiele aspektów biologii łosia, opublikowano ponad 200 prac naukowych. Doświadczenia z fermy były rozpowszechniane w Rosji i za granicą, a ponad 60 udomowionych łosi zostało sprzedanych w celu stworzenia nowych ferm łosi, które były wspierane metodologicznie.

Lista produktów związanych z fermą obejmuje turystykę, żywe udomowione łosie (ich rynek pojawił się po utworzeniu sieci prywatnych podmiotów łowieckich w Rosji), mleko łosia (które jest uważane za lecznicze i włączone do menu medycznego uzdrowiska Susanin Health Resort w regionie Kostromy) oraz pochodne mleka łosia (na przykład ser z mleka łosia).

Zainteresowanie fermą łosi w rezerwacie przyrody jako obiektem turystycznym potwierdza około 700 zwiedzających rocznie. Ferma łosi sprzedaje mleko w ograniczonych ilościach bez celów leczniczych.

Przeznaczeniem fermy łosi w rezerwacie przyrody może być sprzedaż łosi, turystyka i cele medyczne. Na bazie fermy i działu badawczego rezerwatu możliwe jest naukowe wsparcie hodowli łosi, na przykład: badanie optymalnej struktury pastwisk dla łosi, wdrażanie technologii pozyskiwania i konserwacji pasz, badanie reakcji łosi na nowe rośliny pastewne przy jednoczesnym śledzeniu zmian w składzie mleka i stanie fizjologicznym zwierząt.

Strefa ochronna fermy łosi - założenia, usprawnienia i zabezpieczenia

Hodowla łosi wymaga tworzenia sztucznych pastwisk o dużym zagęszczeniu roślin pastewnych i przyspieszonej rotacji pastwisk, poszukiwania metod zachowania naturalnych soczystych pasz łosiowych na okres zimowy oraz mechanizacji pozyskiwania pasz. Do realizacji tych zadań potrzebne są powierzchnie leśne w dzierżawie (w celu hodowli zwierząt) lub własności. Bardziej preferowana jest druga opcja.

Do realizacji potencjału hodowli łosi częściowo przyczynia się istnienie strefy ochronnej, zatwierdzonej rozporządzeniem Rady Ministrów Autonomicznej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej Komi nr 3221

¹⁶ MANAGEMENT PLAN for Virgin Komi Forests UNESCO World Natural Heritage Site 2017 – 2031, Vuktyl-Yaksha-Syktvykar, 2017

z dnia 12 września 1960 r. Na wydatki na założenie, ulepszenie i zabezpieczenie terytorium strefy ochronnej fermy łośi składają się: wydatki na rejestrację przeniesienia własności terytorium na rzecz rezerwatu przyrody, wyznaczenie strefy ochronnej na gruncie, utworzenie przerw przeciwpożarowych, systemu dróg i ścieżek, utrzymanie przepraw mostowych i obiektów infrastruktury, budżet wynagrodzeń pracownika monitorującego terytorium i obiekty infrastruktury.

Aby wykorzystać potencjał fermy łośi, obniżyć podstawowe koszty towarów i usług fermy oraz osiągnąć samofinansowanie w przyszłości, konieczne jest zwiększenie liczby łośi co najmniej do 20 sztuk, co jest możliwe przy istniejącej stałej obsadzie. Główną przeszkodą w rozbudowie fermy jest brak paszy. W pobliżu fermy pastwiska łośi są uszczuplone z powodu odrastania młodych lasów po wycince z lat 60-70-tych i niszczenia runa przez łośie. Udział pracy ręcznej w pozyskiwaniu paszy w odległych miejscach jest tak duży jak wydatki na paliwo. łośie są karmione komercyjną mieszanką paszową dla bydła i ziemniakami, co jest ekonomicznie nieuzasadnione w warunkach zwiększenia liczebności. Wzrost liczebności łośi jest więc ograniczony z powodu: dużego udziału pracy fizycznej (głównie przy pozyskiwaniu i dostarczaniu paszy), co podnosi cenę hodowli łośi; braku odpowiednich pastwisk dla łośi w pobliżu gospodarstw i na podwórkach; płoszenia łośi przez ludzi i drapieżniki, co utrudnia stosowanie metody półwolnego wypasu, która rozszerza zasięg geograficzny pastwisk i obniża koszty pracy. Biorąc pod uwagę, że najwięcej pracy przy pozyskiwaniu i dostarczaniu paszy przypada na okres laktacji samic łośi i wzrostu młodych zwierząt (maj-sierpień), zadanie to może być realizowane poprzez zaangażowanie wolontariuszy przy pozyskiwaniu paszy i wypasie młodych zwierząt.

Turystyka zdrowotna w oparciu o fermę związana jest z rozwojem dogodnej infrastruktury do zakwaterowania turystów i personelu, przygotowanych zróżnicowanych programów, obejmujących oprócz praktyk prozdrowotnych (do 10 litrów mleka na turnusie), wycieczki, turystykę pieszą, żeglarską i rowerową, wędkowanie, karmienie łośi i inne imprezy. Koszt infrastruktury, w skład której wchodzi 20-miejscowy hotel, łaźnia, wyposażenie i komunikacja, szacuje się na 9 mln rubli, jej utrzymanie i eksploatacja na 500 tys. rubli rocznie. Okres obsługi turystów w celach prozdrowotnych jest ograniczony do 100-120 dni, maksymalna przepustowość to 200 osób w sezonie. Aby zapewnić im mleko, potrzeba 10-15 dojnych samic łośi.

Turystyka edukacyjna ma na celu wypełnienie infrastruktury (hotelu) poza sezonem i w okresach zimowych. Okres świadczenia usług to 35-90 dni w roku (weekendy, wakacje, święta). Przy obłożeniu

hotelu na poziomie 50% i koszcie usługi stanowiącym 1,5 tys. rubli dziennie na osobę (zakwaterowanie i wycieczki), przychód wyniesie od 525 tys. rubli rocznie przy koszcie 350 tys. rubli.

Produkty z fermy łosi. Lista produktów obejmuje: mleko łosia (mrożone); żywe udomowione łosie; technologie i usługi w zakresie zakładania ferm i szkolenia hodowców łosi; pasze pełnoporcjowe; produkty pamiątkowe. Koszty programu obejmują sprzęt do zamrażania mleka, sprzęt do produkcji pasz granulowanych (przemysłowy rozdrabniacz i granulador), sprzęt do produkcji pamiątek, opłatę za energię elektryczną, budżet wynagrodzeń pracowników, zamówienie gotowych pamiątek, materiały drukowane, umożliwiające promocję technologii hodowli łosi, działania marketingowe. Koszty szacuje się na 4 mln rubli na sprzęt i 1,5 mln rubli rocznie na imprezy i budżet płacowy.

Tabela 3 Koszty działania Ferma Łosi

Nazwa programów/podprogramów	Ocena kosztów programów, tys. rubli na rok	Dostępne środki finansowe, tys. rubli rocznie	Wymagane dofinansowanie, tys. rubli rocznie
Rozwój farmy łosia, w tym:	25,470	1,470	24,000
Strefa ochronna fermy łosi - posadowienie, ulepszenia i zabezpieczenie	2,000	0	2,000
Zmniejszenie wydatków na utrzymanie fermy łosi, ogółem:	8,120	120	8,000
Zakładanie pastwisk	8,000	0	8,000
Programy wolontariatu	120	120	0
Rozwój programów dochodowych fermy łosi, ogółem:	15,350	1,350	14,000
Turystyka zdrowotna	9,850	500	9,000
Turystyka edukacyjna		350	
Produkt z hodowli łosi	5,500	500	5,000

Załącznik 4

Źródła finansowania oraz wydatki na działania w ramach Światowego Dziedzictwa "Virgin Komi Forests"¹⁷

Źródła finansowania

1. Środki uzyskane z budżetu federalnego, w tym:

Wydatki na utrzymanie instytucji

Wydatki na działania związane z ochroną środowiska

Wydatki w ramach realizacji federalnego celowego programu inwestycyjnego

Fundusze celowe Rosyjskiej Fundacji Badań Podstawowych (RFBR)

Pozostałe fundusze celowe budżetu (dotacje na inne cele)

2. Środki otrzymane z budżetu podmiotu tworzącego federację (w tym budżetowe fundusze ekologiczne)

3. Środki uzyskane z budżetu gminnego (lokalnego) (w tym gminne fundusze ochrony środowiska)

4. Środki z dotacji zagranicznych, w tym:

Dotacje World Wildlife Fund (WWF)

Dotacje projektów UNDP/GEF

Inne dotacje zagraniczne

5. Fundusze sponsorów rosyjskich, w tym:

Banki

Organizacje przemysłowe

Organizacje transportowe

Organizacje rolnicze

Organizacje handlowe

Agencje reklamowe

Inne struktury komercyjne

Organizacje non-profit

Osoby fizyczne

6. Wpływy z własnej działalności, w tym:

Dobrowolne odszkodowania (niezwiązane ze zgłoszonymi roszczeniami) za szkody w kompleksach przyrodniczych

Sprzedaż drewna i wyrobów z drewna

Sprzedaż produktów związanych z koszeniem

Sprzedaż produktów mięsnych i rybnych z działalności regulacyjnej i naukowej

Płatność z tytułu umów dzierżawy działek

Pobranie opłaty za usługi związane ze zwiedzaniem obiektu, w tym usługi wycieczkowe

Pobranie opłaty za filmowanie i fotografowanie

Zapłata za korzystanie z usług hoteli i miejsc postojowych

Płatność za zwiedzanie muzeów

Płatność za inne usługi, w tym usługi transportowe

¹⁷ MANAGEMENT PLAN for Virgin Komi Forests UNESCO World Natural Heritage Site 2017 – 2031, Vuktyl-Yaksha-Syktvykar, 2017

Pobór opłaty za licencje (upoważnienia) wędkarskie.
Pobór opłaty związanej z organizacją polowań sportowych i amatorskich
Pobieranie opłaty za inne korzystanie z zasobów rekreacyjnych
Wpływy z tytułu sprzedaży pamiątek i druków
Wpływy z tytułu najmu środków trwałych
Wpływy z tytułu umownych prac badawczych i naukowo-technicznych
Wpływy ze sprzedaży produktów rolnych gospodarstw zależnych
Wpływy z działalności doświadczalnych szkółek hodowlanych i gospodarstw rolnych
Opłata za mieszkanie i usługi komunalne
Prowadzenie praktyk ekologicznych i obozów ekologicznych
Inna działalność własna

Wydatki na działania w ramach Światowego Dziedzictwa "Virgin Komi Forests" – działanie i jednostka wyceny

Konserwacja, remont, naprawa linii pożarowych - ogółem km
Montaż i konserwacja stanowisk przeciwpożarowych - szt.
Uporządkowanie inżynierii leśnej - szt.
Urządzenie lasu: budki dla ptaków - szt.
Wycinka sanitarna selektywna - ha
Selektywne wycinki sanitarne - m³
Oczyszczanie lasu ze śmieci - ha
Sprzątanie lasu ze śmieci - m³
Bieżące badania w zakresie patologii leśnej - człowiek/dzień
Aktualne badania w zakresie patologii leśnej - ha
Montaż banerów – szt.
Montaż tablic informacyjnych – szt.
Montaż znaków informacyjnych i drogowskazów – szt.
Piesze patrolowanie obszaru i jego strefy ochronnej - człowiek/dzień
Patrolowanie piesze obszaru i jego strefy ochronnej - km
Patrolowanie obszaru i jego strefy ochronnej z wykorzystaniem transportu samochodowego - człowiek/dzień
Patrolowanie obszaru i jego strefy ochronnej z wykorzystaniem transportu samochodowego - km
Patrolowanie obszarów wodnych rzek, jezior w granicach obszaru i jego strefy chronionej - człowiek/dzień
Patrolowanie obszarów wodnych rzek, jezior w granicach obszaru i jego strefy chronionej - km
Przelot wokół obszaru i jego strefy ochronnej - godzina lotu
Utrzymanie muzeów dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego - szt.
Utworzenie centrów informacyjnych dla odwiedzających - szt.
Utrzymanie centrów informacyjnych dla zwiedzających - szt.
Odnowienie ekspozycji muzeów i centrów informacji - szt.
Ekspozycje - szt.
Organizacja wystaw specjalistycznych - szt.
Publikowanie przez pracowników artykułów popularnonaukowych i propagandowych w wydawnictwach drukowanych – artykuł, szt.
Występy telewizyjne pracowników obsługi - szt.

Wydanie periodycznych wydawnictw drukowanych - egzemplarz
Utrzymanie strony internetowej - człowiek/dzień
Wydanie broszur i książeczek, łączna liczba egzemplarzy wszystkich wydań - egzemplarz
Wydanie plakatów, kalendarzy, pocztówek, zestawów pocztówek - łączna liczba egzemplarzy wszystkich wydań
Emisja pozostałych produktów reklamowych - liczba emisji, wydanie
Emisja pozostałych produktów reklamowych - egzemplarz
Tworzenie produktów wideo - minuta
Prowadzenie obozów i wypraw ekologicznych dla dzieci - impreza
Organizacja i działalność grup badawczych i leśnictw - pracownicy
Organizacja wycieczek szkolnych - wydarzenie
Organizowanie wycieczek szkolnych - pracownicy
Dzień Ekologa - wydarzenie
Dzień Ekologa - pracownicy
Ogółem: imprezy i akcje świąteczne - pracownicy
Rozwój tematyki naukowej (liczba prac badawczych) - szt.
Prace w terenie - człowiek/dzień
Inwentaryzacja przyrodnicza - strona
Kartowanie krajobrazu - człowiek/dzień
Mapowanie roślinności - człowiek/dzień
Inne mapowanie - człowiek/dzień
Przygotowanie i wydanie monografii i zbiorów tematycznych - liczba egzemplarzy
Przygotowanie artykułów naukowych w czasopismach zagranicznych i ogólnorosyjskich - szt.
Przygotowanie artykułów naukowych w czasopismach regionalnych - szt.
Przygotowanie artykułów naukowych i prac dyplomowych w zbiorach tematycznych - szt.
Opracowanie zaleceń dotyczących poprawy ochrony terytorium i zachowanie jego kompleksów przyrodniczych - publikacja
Opracowanie zaleceń dotyczących ochrony rzadkich gatunków roślin i zwierząt - publikacje
Pomiar paramentów środowiska, w tym fauny i flory - szt.
Długoterminowe serie obserwacji - szt.
Tworzenie i urządzenie wycieczkowych szlaków ekologicznych - szlaki
Tworzenie i urządzenie wycieczkowych szlaków ekologicznych - km szlaków
Utworzenie i urządzenie punktów widokowych - szt.
Wyposażenie miejsc rekreacyjnych i piknikowych - szt.
Wyposażenie miejsc do rozbicia namiotów - szt.
Organizacja (i obsługa) parkingów samochodowych - szt.
Organizacja (i funkcjonowanie) parkingów miejsca parkingowe
Utrzymanie pensjonatów i miejsc postoju - szt.
Utrzymanie pensjonatów i miejsc postoju - łóżka
Prowadzenie wycieczek dla gości - grupy
Prowadzenie wycieczek dla zwiedzających - wycieczkownicze
Przygotowanie i wydanie materiałów informacyjnych dla zwiedzających - plansze mapowe, opisy szlaków itp. materiały
Przygotowanie i publikacja materiałów informacyjnych dla zwiedzających - kopie
Udział w wystawach i targach turystycznych - imprezy

Prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i remontowych w obiektach dziedzictwa historycznego i kulturowego - obiekty

Przywrócenie i utrzymanie w stanie tradycyjnym priorytetowych zespołów kulturowych i krajobrazowych - strony

Identyfikacja, kartowanie i certyfikacja obiektów dziedzictwa historycznego i kulturowego - strony

Opracowanie zaleceń dotyczących ochrony zabytków przyrody i kultury - materiały

Źródła

1. Management Plan for Ilulissat Icefjord 2018 – 2020
2. MANAGEMENT PLAN for Virgin Komi Forests UNESCO World Natural Heritage Site 2017 – 2031, Vuktyl-Yaksha-Syktyvkar, 2017
3. Management Plan of the Lena Pillars Nature Park for 2017-2021, Yakutsk, 2016
4. The World Heritage Sichuan Giant Panda Sanctuary, Overall Management Plan, The People's Government of Sichuan Province
5. UNESCO Interactive Map, <https://whc.unesco.org/en/interactive-map/> (data pobrania: 15.30.2022)
6. UNESCO Management Plans, https://whc.unesco.org/en/documents/?action=list&category=management_plans (data pobrania: 15.30.2022)
7. UNESCO / ICCROM / ICOMOS / IUCN, 2012, Managing Natural World Heritage
8. Wrangel Island State Nature Reserve, MEDIUM-TERM MANAGEMENT AND DEVELOPMENT PLAN OF FEDERAL STATE BUDGET INSTITUTION WRANGEL ISLAND STATE NATURE RESERVE 2020-2024 A short version. Moscow 2019